

Активний творчий внесок людей з проблемами зору в життя суспільства має позитивні результати: вони стають студентами вищих навчальних закладів України; навчають зрячих правильно спілкуватися з інвалідами зору; очолюють громадські організації (наприклад, Вікторія Шевчук, голова Житомирського обласного осередку Всеукраїнської молодіжної громадської організації інвалідів з вадами зору «Генерація успішної дії») та ін.

У подальшому плануємо узагальнити систему ефективних методів роботи з інвалідами зору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бистрова Ю.О. Комплексний супровід навчально-реабілітаційного процесу в освітніх закладах для дітей з порушеннями зору Освіта та педагогічна наука. 2012. № 3. С. 13–18.
2. Вавіна Л.С. Розвивасмо у дитини вміння бачити: від народження до 6 років: поради батькам. Київ. 2008. 128 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упорядник В.Т. Бусел. Київ. 2004. 1440 с.
4. Гнибіденко І.Ф., Кравченко М.В., Коваль О.М., Новікова О.Ф. та ін. Соціальний захист населення України: навч. посібник. Київ, 2010. 212 с.

5. Збітнева С.В. Офтальмологічна медична допомога у відомчих закладах охорони здоров'я. Україна. Здоров'я нації. 2012. № 4. С. 112–117.

6. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Київ, 2011. 274 с.

7. Пасічніченко С. Правовий захист понять «інвалід» та «інвалідність». Підприємництво, господарство і право. 2005. № 11. С. 138–140.

8. Пономаренко О.В, Носов А.Д. Соціально-правовий захист дітей та молоді з особливими потребами в Україні. Вісник Запорізького національного університету. 2010. № 2 (13). С. 112–117.

Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 04 липня 2013 р. № 410-VII (410-18). Відомості Верховної Ради. 2013 URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2109-14>.

9. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 19 грудня 2017 р. № 2249-VIII (2249-19). Відомості Верховної Ради України. 2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 21.06.2018).

10. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: у 2-х ч.; Ч. 1 Сучасні орієнтири та ключові технології / за ред. З.П. Кияниця, Ж.В. Петрович. Київ, 2017. 256 с.

УДК 364.042

ІННОВАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДІ ІЗ СІМ'ЯМИ, ЩО ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Кучер Г.М., начальник

Управління праці та соціального захисту населення
Уманської міської ради

У статті розглянуто створення сучасної сімейно орієнтованої системи соціального обслуговування, збереження сім'ї та забезпечення інтересів дитини. Досліджено результати апробації оптимальної моделі надання соціальних послуг у територіальній громаді, її досягнення та ризики. Висвітлено роль фахівця соціальної роботи у відновленні престижу та стабільності сім'ї, вивченні потреби у соціальних послугах територіальної громади та здійсненні обліку сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Обґрунтовано необхідність змін у підходах до оцінки діяльності фахівців соціальної роботи, основними з яких є результативність, адресність, своєчасність, зручність, доступність, професійність. Зроблено аналіз результатів апробації оптимальної моделі надання соціальних послуг, передумов та етапів впровадження, налагодження системної співпраці щодо захисту прав і покращення життя сімей і дітей. Висвітлено роль моніторингу надання соціальних послуг у громаді й оприлюднення основних результатів моніторингу. Досліджено основні форми надання соціальних послуг, цільові групи, на які спрямована інноваційна модель, пріоритети і напрями розвитку соціальних послуг, вплив інновації на всю систему соціального обслуговування. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення системи соціального обслуговування в умовах децентралізації.

Ключові слова: соціальна робота, попередження складних життєвих обставин, підтримка.

В статье рассмотрено создание современной семейно ориентированной системы социального обслуживания, сохранения семьи и обеспечения интересов ребенка. Исследованы результаты апробации оптимальной модели предоставления социальных услуг в территориальной общине, ее достижения

и риски. Освещена роль специалиста социальной работы в восстановлении престижа и стабильности семьи, изучении потребности в социальных услугах территориальной общины и осуществлении учета семей, которые находятся в сложных жизненных обстоятельствах. Обоснована необходимость изменений в подходах к оценке деятельности специалистов социальной работы, основными из которых являются результативность, адресность, своевременность, удобство, доступность, профессионализм. Сделан анализ результатов апробации оптимальной модели предоставления социальных услуг, предпосылок и этапов внедрения, отладки системного сотрудничества по защите прав и улучшение жизни семей и детей. Освещена роль мониторинга предоставления социальных услуг в общине и публикации основных результатов мониторинга. Исследованы основные формы предоставления социальных услуг, целевые группы, на которые направлена инновационная модель, приоритеты и направления развития социальных услуг, влияние инновации на всю систему социального обслуживания. Проанализировано нормативно-правовое обеспечение системы социального обслуживания в условиях децентрализации.

Ключевые слова: социальная работа, предупреждение сложных жизненных обстоятельств, поддержка.

Kucher G.M. INNOVATES OF SOCIAL WORK IN THE COMMUNITY WITH FAMILIES WHO HAVE LEADED IN COMPLEXIVE LIVING CIRCUMSTANCES

The article deals with the creation of a modern family-oriented system of social services, preservation of the family and ensuring the interests of the child. The results of approbation of the optimal model of provision of social services in the territorial community, its achievements and risks are investigated. The role of a specialist in social work in restoring the prestige and stability of the family, studying the needs for social services of the territorial community and accounting for the families they need due to difficult life circumstances are highlighted. The necessity of changes in the approaches to the evaluation of the work of social work specialists, the main of which is effectiveness, targeting, timeliness, convenience, accessibility, professionalism, is substantiated. The analysis of the results of approbation of the optimal model of provision of social services, preconditions and stages of implementation, establishment of systemic cooperation on protection of rights and improvement of the lives of families and children is made. The role of monitoring the provision of social services in the community and disclosure of the main monitoring results is highlighted. The main forms of provision of social services, target groups, aimed at innovation model, priorities and directions of development of social services, influence of innovation on the whole system of social services are explored. The normative and legal support of the social service system in the conditions of decentralization is analyzed.

Key words: social work, prevention of difficult life circumstances, support.

Постановка проблеми. Конвенцією ООН «Про права дитини (ратифікована Україною 27 лютого 1991 р.) визначено, що «дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні в атмосфері щастя, любові і розуміння».

П. 16 ч. 1 Європейської соціальної хартії, ратифікованою Україною у 2006 р., визначено, що «сім'я як головний осередок суспільства має право на належний соціальний, правовий та економічний захист для забезпечення її всебічного розвитку».

Політичні й економічні чинники в Україні зумовили виникнення низки проблем у соціальній роботі, необхідності реформування системи надання соціальних послуг, запровадження інноваційного соціального обслуговування.

Термін «інновація» передбачає втілення нових форм організації праці й управління, що охоплює галузь. Реформа системи надання соціальних послуг повинна бути орієнтована на впровадження комплексного підходу під час обслуговування громадян із виходом у сім'ю. Але, як засвідчує вітчизняний і зарубіжний досвід, універсальної моделі соціального обслуговування, яка б

підходила усім територіальним громадам, не існує. У кожній територіальній громаді повинна бути сформована власна модель надання соціальних послуг, щоб врахувати принцип доцільності їх ефективності в умовах фінансових і кадрових можливостей громади.

Для того, щоб реформування сприймалося і відбувалося, інноваційні послуги повинні економити бюджетні кошти. Сучасна система соціальних послуг має бути сімейно орієнтованою, комплексною, доступною та якісною.

Соціальна робота з сім'єю – це один із різновидів соціального захисту населення, основним змістом якої є сприяння, допомога у відновленні нормального функціонування сім'ї.

Процес соціальної роботи з сім'ями охоплює такі стадії, як раннє виявлення, втручання, патронат. Процес подолання складних життєвих обставин є мобілізацією й оптимальним використанням особистого потенціалу сім'ї, ресурсів соціального закладу та соціального середовища.

Відсутність належної фахової підтримки сімей із дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, призводить до по-

трапляння дітей до закладів інституційного догляду. Питання збереження сім'ї для дитини повинно стати пріоритетом для всього суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання створення якісно нової моделі соціального обслуговування досліджувалося такими науковцями, як Т. Алексеєнко, В. Бідак, О. Безпалько, Т. Семигіна, Т. Бевз, О. Замашкіна, Г. Слосанська. Зростання інтересу науковців до нових підходів у наданні соціальних послуг пов'язано з децентралізацією та спроможністю соціальних закладів надавати якісні соціальні послуги усім потребуючим.

Висловлюємо подяку за підтримку та надання методичної допомоги в організації інноваційної моделі соціальної роботи в громаді Міністерству соціальної політики України, спеціалістам ЮНІСЕФ, міському голові м. Умань і його заступникам.

Постановка завдання. Мета статті – визначення ролі та місця фахівця із соціальної роботи у громаді, втілення нових форм соціальної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними учасниками процесу формування нової соціальної політики держави є територіальні громади.

З метою запобігання, зменшення та вирішення проблемної ситуації сім'ї в м. Умань міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді приєднано до Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради (рішення Уманської міської ради від 26 грудня 2014 р.).

Утворено Єдиний центр соціальних послуг, пріоритетами в роботі якого є попередження складних життєвих обставин, координація діяльності у соціальній сфері міста, спрощення адміністративної системи надання соціальних послуг.

Штатний розклад Єдиного центру надання соціальних послуг приведено, з урахуванням фінансових можливостей територіальної громади, у відповідність до вимог щодо повного охоплення всіх потребуючих. Проведено навчання фахівців. Спочатку спостерігалася певна плінність кадрів у зв'язку з великим навантаженням, сьогодні колектив сформовано.

Для підвищення рівня поінформованості населення проведено навчання та тренінги з усіма організаціями соціального спрямування.

Усі соціальні служби міста працюють на спільний результат. Нова модель роботи

Діаграма 1. Взаємодія та співпраця фахівців соціальної роботи з відділами, управліннями та службами

Єдиного соціального центру спрямована на раннє виявлення та попередження сімейного неблагополуччя, поєднання соціальних виплат і соціальних послуг з активним

залученням територіальної громади до вирішення проблем її мешканців. Сформовано ефективну модель діяльності фахівців із соціальної роботи, підвище-

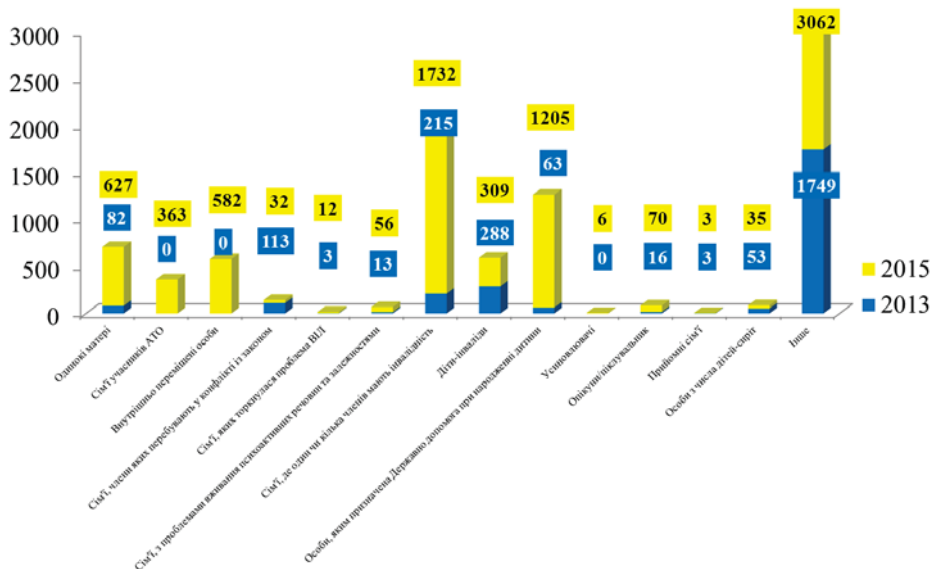

Рис. 1. Послуги, надані фахівцями із соціальної роботи

У 2017 році фахівці із соціальної роботи охопили соціальними послугами 6698 осіб

Діаграма 2.

но їх роль у виявленні проблемних родин, організації своєчасної допомоги та координації міжвідомчої взаємодії з метою попередження соціальних проблем.

Впроваджено обслуговування громадян із виходом у сім'ю. Умовно місто розділено на 14 мікрорайонів, за кожним із яких закріплені фахівці із соціальної роботи.

Фахівець із соціальної роботи є одночасно:

- надавачем соціальних послуг (виявлення, консультування, інформування, надання допомоги в оформленні документів);
- координатором соціальної підтримки сім'ї;
- представником інтересів сім'ї.

Вирішення соціальних проблем переорієнтовано зі втручання на профілактику, що сприяє інтеграції людини у суспільство.

Цільова група (клієнти), на яких спрямована інноваційна модель:

- неповні та багатодітні сім'ї;
- сім'ї одиноких матерів;
- сім'ї, що виховують дітей з обмеженими можливостями;
- усиновлених та опікуваних дітей, що мають батьків-інвалідів;
- студентські сім'ї;
- сім'ї внутрішньо переміщених осіб;
- безробітні;
- асоціальні сім'ї;
- сім'ї учасників АТО.

Вимоги часу та потреби суспільства змушують переглянути професійний підхід до організації діяльності спеціалістів системи соціальної сфери. Сьогодні фахівець іде до клієнта і працює в громаді.

Організовано роботу зі складання соціальних паспортів сімей шляхом подвійного обходу. Запроваджено реєстр осіб, що потребують соціальної підтримки, соціального паспорта сім'ї.

Зростання кількості послуг, наданих фахівцями в місті, збільшилося втричі (рис. 1).

Особлива увага приділяється сім'ям і дітям з інвалідністю. Фахівці із соціальної роботи допомагають у вирішенні житлово-побутових проблем, залучають дітей до реабілітаційних програм, сприяють налагодженню стосунків у сім'ях, залучають дітей до культурологічних заходів, проводять заняття групи самопідтримки тощо.

Ключові досягнення для громади. На базі приміщення Центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Пролісок» функціонує Служба раннього втручання. Фахівці із соціальної роботи проводять обстеження сімей, які виховують немовлят, з метою виявлення відхилень або факторів ризику у розвитку дитини.

Робота фахівців спрямована на надання комплексу дієвих послуг із метою вирішення проблем, підтримки та збереження сім'ї, сприяння їй у виході зі складних життєвих обставин, здійснення профілактичної роботи щодо попередження кризових ситуацій і запобігання передачі дітей до державних закладів. Запроваджено механізм невідкладного реагування для забезпечення захисту осіб.

Працює Центр денного перебування для дітей із кризових сімей «Пелюстки довіри». Соціальні послуги в центрі спрямовані на створення умов для безпечного і гармонійного розвитку дітей шляхом зміцнення сімейних стосунків і запобігання розпаду сімей у кризі та вилучення дітей до державних закладів. До комплексу послуг входять заняття з дітьми, спрямовані насамперед на соціально-емоційний розвиток дітей, тренінги для батьків «Батьківство в радість» та відвідування сімей вдома, де спеціалісти, спостерігаючи за розвитком дитини, допомагають батькам закріпити на практиці отримані під час занять знання та навички, надають консультації.

Фахівці із соціальної роботи тісно співпрацюють із психологами Клініки, дружньої до молоді, та студентами факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини.

Відповідно до укладеної угоди з Кримінально-виконавчою інспекцією, фахівцями із соціальної роботи здійснюється:

- прийом на території Кримінально-виконавчої інспекції з метою надання інформаційних послуг звільненим особам;
- надання допомоги у соціальній адаптації особам, звільненим від відбування покарання;
- обстеження умов проживання та здійснення оцінки потреб звільнених осіб;
- соціальний супровід звільнених осіб і сімей, де виховуються неповнолітні, засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі.

Діагностуючи показники ефективності соціального обслуговування в територіальній громаді, ми розробили опитувальники й анкети.

Слід відзначити зміни на краще практично за всіма показниками.

Проведення моніторингу дозволяє встановити зв'язок між отриманими результатами від надання соціальних послуг з ефективністю використання ресурсів територіальної громади та дає змогу передбачати нові механізми підвищення якості соціального обслуговування, простежити тенденції щодо потреб в тих чи інших видах послуг.

Важливу роль відіграє оприлюднення основних результатів моніторингу, що сприяє залученню членів громади на захист своїх прав та інтересів.

Результати апробації оптимальної моделі надання соціальних послуг у м. Умань дають підстави стверджувати, що за такої моделі місцева влада оперує повнішою інформацією щодо добробуту мешканців громади, кількості нужденних і потребуючих соціальної підтримки, що дає можливість здійснювати відповідні видатки з місцевих бюджетів на вирішення важливих соціальних проблем.

Надання соціальних послуг більшій кількості клієнтів веде до зменшення вартості в розрахунку на одну особу.

Об'єднання надавачів соціальних послуг у Єдиний центр надання послуг привело до скорочення бюджетного апарату, відпрацювання механізму надання платник послуг, чіткого планування послуг для потреб населення.

Принципи «адресності» надання соціальних послуг демонструють наявні резерви для надання мешканцям територіальної громади послуг на новому рівні без залучення додаткового фінансування.

Водночас поки що відсутня практика реалізації механізму соціального замовлення, закупівель соціальних послуг у недержавних суб'єктів.

Переваги оптимізації:

- збільшення доступності соціальних послуг і підвищення їх якості;
- створення ефективної системи моніторингу й оцінки якості надання соціальних послуг;
- запровадження реєстру осіб, що потребують соціальної підтримки, соціального паспорта сім'ї;
- підвищення рівня поінформованості громадян, обізнаності щодо своїх прав;
- покращення планування коштів міського бюджету для фінансування надання соціальних послуг;
- реалізація права жителів громади на участь у процесі прийняття рішень із покращення соціального обслуговування.

Процес запровадження цілісної системи інтегрованих соціальних послуг у громадах не завершено через відсутність на рівні держави чітких механізмів її впровадження, необхідність внесення змін до нормативно-правових документів, які регулюють діяльність соціальних установ, нестачу кадрових, матеріально-технічних, фінансових, часових ресурсів, відсутність зацікавленості у змінах місцевої влади.

На початкових етапах впровадження інтегрованої моделі соціального обслу-

говування в об'єднаннях територіальних громадах важливе вивчення соціальної, економічної та фінансової ефективності моделі, сприяння забезпеченню клієнтів інформацією про соціальні послуги, їх види та про заклади, що їх надають, визначення результатів, яких очікує громада від впровадження такої моделі.

Перехід на оптимальну модель соціального обслуговування необхідно здійснювати з урахуванням попередніх програм в охопленні соціальними послугами громадян, у професійному рівні працівників соціальної сфери.

Важливу роль у реформуванні соціального обслуговування повинні відігравати обмін досвідом у цій сфері, вивчення кращих практик, що також сприятиме ефективності використання місцевих бюджетів, раціональному використанню ресурсної бази, врахуванню побажань членів територіальної громади.

Важливе значення має і нормотворчість органів місцевого самоврядування, яка спрямована на поліпшення життя громадян, визначення пріоритетного фінансування окремих напрямків соціальної роботи.

Висновки з проведеного дослідження: Отже, започаткований механізм комплексного підходу під час соціального обслуговування здатний призвести до підвищення якості надання соціальних послуг та ефективності системи захисту сімей від соціальних ризиків, зокрема збереження сім'ї та забезпечення інтересів дитини.

Такий підхід дозволяє впорядкувати процес управління системою надання соціальних послуг шляхом створення відділу координації надання соціальних послуг при структурному підрозділі з питань соціального захисту населення. Основним координатором соціальної підтримки усіх сімей за всіма напрямками стає фахівець із соціальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Замашкіна О.Д. Комплексний підхід щодо соціальної підтримки молодих сімей. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2016. № 1–2. С. 77–85.
2. Мороз О.М., Постолок Г.І., Семигіна Т.В., Шипіленко О.С., Бервено Н.О. Практичний посібник із соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах «Зберегти сім'ю». К.: ВД «ЕКМО», 2008. 159 с.
3. Стинська В. Соціальна політика підтримки материнства й дитинства у Франції. Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія: Педагогіка. № 5/37. С. 218–229.